

Фото разгледница из 1930. године

Фото Небојша Марјановић

Задужбина „Доситеј Обрадовић” смештена у Улици краља Милана, на месту где је некада било прво Министарство просвете и верских дела

Задужбина чува сећање на Доситеја Обрадовића

- Од оснивања брину о успомени на великог просветитеља, европејца, првог српског министра просвете, проучавању његовог дела и порука које нам је оставио
- Изложба посвећена историјским споменицима који данас сведоче о буђењу Србије, настанку модерне државе, о чему говори и песма будница „Востани, Србије”, коју нам је управо Доситеј оставио

Бранка Васиљевић

Био је новатор и иницијатор, један од оних људи који стварају епоху и остају као путовође целог једног народа. Називају га и творцем савремене српске народне просвете – Доситеј Обрадовић. О сећању на њега и о ономе што је подарио српском, али и околним народима, брине Задужбина „Доситеј Обрадовић”, смештена у Улици краља Милана, на месту где је некада било прво Министарство просвете и верских дела.

– Задужбина „Доситеј Обрадовић” посвећена је сећању на великог просветитеља, европејца, првог српског министра просвете, али и проучавању његовог дела, порука које нам је оставио, као и њиховим рефлексима у укупном разво-

Доситеј Обрадовић

Фото Задужбина „Доситеј Обрадовић”

Ново место окупљања

Задужбина „Доситеј Обрадовић” утемељена је одлуком „Хемофарма” а. д. из Вршца да купи Доситејеву родну кућу у Чакову код Темишвара и поклони је и очува као значајан споменик културе српског народа. Заједно с Матицом српском из Новог Сада, Институтом за књижевност и уметност и Културно-просветном заједницом Србије 17. септембра 2004. године основана је Задужбина „Доситеј Обрадовић”, која је постала и власник Доситејеве родне куће.

Трајни циљ задужбине је да њено седиште у Београду – Доситејев дом, као и родна кућа Доситеја Обрадовића Чакову код Темишвара (претворена у музеј и у власништву задужбине) буду места нових окупљања и стварања.

ју школа, образовања, писма, језика и погледа на свет. Доситеј је јединствена личност српске културе и оличење европског хуманизма. Подршком Карађорђевог устанку ставио се у службу ослобођења и васкрса српске државне самосталности, радећи по доласку у Србију (1807) на оснивању просветних установа (Велика школа 1808, Богословија 1810), учествујући у ди-

пломатским пословима и утемељењу правног поретка устаничке Србије. Уз снажну тежњу ка напретку, незастариве су вредности његовог деловања и његових порука: љубав према истини, борба против заблуда и незнања, а за слободу ума и мисли – кажу у Доситејевјој задужбини.

Међу личностима од 18. века до данас Доситеј се најинтензивније обраћа свом народу, где год га има, мислећи непрестано на његов напредак и на његово укључивање у модерне токове просвете и науке. Он је истицао да „лежи и да ће лежати у ропству народ којег срце не зна за национални понос”. Већ за живота његово име је српском народу било свето, а нове генерације су га поставиле уз Светог Саву и Вука Караџића.

Због тога задужбина је још од 2016. године предлагала да се установи Доситејев дан. То је напокон и остварено. Министарство просвете, науке и технолошког развоја ове године је први пут у школски календар увело обавезу обележавања 10. априла (28. март по старом календару) као „дана сећања на Доситеја Обрадовића, великог просветитеља и првог српског министра просвете”.

– Установљење Доситејевог дана на национално-државном нивоу је симболичка потврда непролазне вредности Доситејевог дела и његових порука. Несумњиво ће се тиме појачати и интересовање за његово дело, али изнад свега – за укључивање његових идеја у бригу за васпитање, толеранцију, подршку науци, бригу за просвету и културу. Доситејевим даном, парњак Дану Светог Саве и Вуковом сабору, употпуниће се и оснажити јединство српске културне историје од стварања српске државе до данас: то ће бити дан који ће за ново доба српске културе бити оно што је Свети Сава био за старо доба, а Вук Караџић за њен национални смер – истичу у задужбини.

Како би се афирмисале вредности које је оставио српском народу, ова институција је установила три значајне награде које носе име великог просветитеља. То су награда „Доситеј Обрадовић”, која се додељује за животно дело за све дисциплине науке, просвете, књижевности и културе којима припада или их је темељио Доситеј, затим награда која се додељује страном издавачу за посебан допринос преводу књижевног стваралаштва и представљању културе Србије, али и награда „Доситејево златно перо” за најбоље радове младих аутора до 35 година, у оквиру књижевних врста које је Доситеј увео у српску књижевност – есеј, басна, путопис, кратка прича.

У Доситејевом дому, на адреси Краља Милана 2, задужбина је 2019. године поставила сталну изложбу „Доситеј у Београду” аутора Марије Бишоф и Гордана Гордић. Изложба је посвећена историјским споменицима који данас сведоче о буђењу Србије, настанку модерне државе, о чему говори и песма будница „Востани Србије”, коју нам је управо Доситеј оставио.

Говорио једанаест језика

Димитрије Обрадовић рођен је 1739. године у Чакову у Банату, у данашњој Румунији. Као младић се замонашио у сремском манастиру Хоново, 1758. године, и добио монашко име Доситеј. Одатле је кренуо у Европу и свет, упознао се с реформистичким идејама 18. века и стекао знања из филозофије и књижевности, заинтересовао се за средњоевропско просветитељство и културно-просветне реформе. Упознао је бројне учене људе тога времена. Скоро читав свој живот провео је, како се то у оно доба говорило, странствујући, живећи ван граница своје уже домовине. Говорио је једанаест језика. Обишао је многе земље, али није био само обичан путник. Он је у тим земљама остајао месецима, годинама, тамо учио, писао, радио, учитељавао упијајући тековине и знања тадашње модерне Европе да би их преносио свом народу. У Лајпцигу је објавио „Писмо Харалампиију” и „Живот и прикљученија” (1783), „Совјете здравога разума” (1784), „Басне” и други део „Живота и прикљученија” (1788), у Бечу „Собраније разних наравоучителних вештеј” (1793), а у Венецији „Етику” (1803). „Мезимац” је објављен после његове смрти, у Будиму 1818. године. Умро је 1811. године у згради Правитељству-

Фото Анђелко Васиљевић

јушћег совјета, који се налазио у некадашњој Хаџи-шејх Мухамедовој текији крај сачуваног Шејх-Мустафиног турбета, преко пута Академског парка. У том парку се налази и Споменик Доситеју Обрадовићу, дело Рудолфа Валдеца на ком пише: „Идућ учи, у векове гледа.” Сахрањен је у порти Саборне цркве.

Књиге, браћо моја, књиге, а не звона и прапорци

Осим што чува успомену на ову јединствену историјску личност, Задужбина „Доситеј Обрадовић” сваке године унапређује своје програме и окупља нове сараднике. Ове године у време манифестације „Дани европске баштине” организиран је, први пут, уз подршку Градског секретаријата за културу, посебан програм под заједничким називом „Доситејеви дани у Београду”. Програм је подразумевао научни скуп, свечану академију, посебан тематски скуп – округли сто, сусрет с ученицима.

Научни скуп био је посвећен Павлу Соларићу, највернијем и најближем Доситејевом сараднику поводом 200 година од његове смрти. Тим поводом промовисано је посебно капитално издање: „Сабрана дјела” Павла Соларића, које су приредили проф. др Душан Иванић и проф. др Исидора Бјелаковић. У Народном позоришту одржана је посебна свечана академија „Доситеју у част”, на којој је уручена и Награда „Доситеј Обрадовић” за животно дело књижевнику и сценаристи Синиши Павићу. И овог пута је поновљена чувена Доситејева порука „Књиге, браћо моја, књиге, а не звона и прапорци”, која истиче важност знања, учења, али и васпитања, сарадње, толеранције, мира, поштовања самога себе и другог.

У Београду постоје историјска места и споменици који сведоче да је овај велики просветитељ живео и радио у овом граду, да су његови трагови присутни међу нама и да треба да нам буду и више познати. У Београду је у Господар Јевремовој 22 била прва Велика школа, у Доситејевој кући на углу улица Браће Југовића и Доситејево основана је прва београдска богословија. Око Доситејевог лица много је историјских сведочанстава о настанку нове, обновљене државе Србије и њене прве владе – Правитељствујушћег совјета. Совјет се некада налазио на углу Вишићеве улице.

Иза Доситеја у материјалном смислу није остало много јер је своју имовину распродао и поделио сиротињи. Сачувано је још неколико писама која су похрањена у музеју.